

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ESIMENE OSAKOND

OTSUS

VASTUVÕETAVUSE KOHTA

Kaebus nr 49450/99
Leonid SHESTJORKIN
versus Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond), olles 9. mail 2000 ja 15. juunil 2000 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad:

E. Palm, *esimees*,
W. Thomassen,
Gaukur Jörundsson,
R. Türmen,
C. Bîrsan,
J. Casadevall,
R. Maruste, *kohtunikud*, ja
M. O'Boyle, *osakonna sekretär*,
võttes arvesse 5. aprillil 1999 esitatud ja 7. juulil 1999 registreeritud kaebust, olles pidanud nõu, on teinud järgmise otsuse:

ASJAOLUD

Kaebaja on Eesti kodanik, kes on sündinud 1935. aastal ja elab Tartus. Teda esindab kohtus Tartu advokaat Maia Ploom.

A. Kohtuasja asjaolud

Kohtuasja asjaolud, nagu osalised need esitasid, võib kokku võtta järgmiselt.

Detsembris 1991 pöördus kaebaja Tartu Linnavalitsuse poole, et esitada avaldus tema isale kuulunud vara tagastamiseks. Omand – maatükk koos tööstushoonetega – natsionaliseeriti 1940. aastal. Kaebaja väidab, et tema avaldust ei võetud vastu, kuna ta ei esitanud omandiõigust tõendavat dokumenti.

17. jaanuaril 1992 möödus omandireformi aluste seaduse §s 16 sätestatud avalduste esitamise tähtaeg.

Hiljem on kaebaja korduvalt pöördunud linnavalitsuse poole palvega tema avaldus siiski vastu võtta ja esitamise tähtaeg ennistada. Oma 9. detsembril 1994, 5. juunil 1995, 29. märtsil 1996 ja 25. oktoobril 1996 kirjades teatas linnavalitsus, et ta ei esitanud avaldust tähtaegselt ning seetõttu on ta kaotanud õiguse nõuda vara tagastamist.

Märtsis 1998 sai kaebaja pärast mitmeid pöördumisi arhiivitõendi, mis tõendab, et natsionaliseeritud vara kuulus tema isale. Selgus, et arhiiv ei olnud varem olnud suuteline vajalikku dokumenti üles leidma.

17. aprillil 1998 palus kaebaja linnavalitsusel tema avaldus vastu võtta.

6. mail 1998 teatas linnavalitsus, et tal ei ole pädevust 17. jaanuari 1992 tähtaja ennistamiseks. „Seadus avalduste esitamise tähtaegade ennistamise korrast õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel” sätestas, et kuni 31. märtsini 1993 esitatud avalduste puhul võib tähtaegu ennistada õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise keskkomisjon.

Kaebaja esitas Tartu Halduskohtule seoses linnavalitsuse keeldumisega tema avalduse vastuvõtmisest detsembris 1991 kaebuse, milles väitis, et ei saanud linnaametnikelt piisavat teavet ega abi.

Halduskohus tunnistas 10. novembri 1998 otsusega linnavalitsuse ametnike tegevuse õigusvastaseks ja tegi pädevale ametiasutusele ettepaneku võtta vastu kaebaja vara tagastamise avaldus. Kohus leidis, et linnavalitsuse ametnikud olid eksinud ”Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise avalduste esitamise ja läbivaatamise ning tõendite esitamise ja hindamise korra” punktides 8 ja 11 sätestatud nõuete vastu.

Halduskohtu otsusele esitatud apellatsioonkaebuses leidis linnavalitsus, et tegelikult ei olnud kaebaja esitanud sel ajal vara tagastamise avaldust ja et detsembris 1991 linnavalitsuse hoones käies oli ta pöördunud osakonda, mis ei olnud pädev tema asjas otsust tegema. Väideti ka, et kehtinud menetluskorra kohaselt ei nõutud tagastamisavalduste esmasel esitamisel omandiõiguse tõendamist. Vastavad tõendid võis esitada ka hiljem.

18. jaanuaril 1999 tühistas Tartu Ringkonnakohus esimese astme kohtu otsuse põhjusel, et kaebaja kaebuse rahuldamatähtmine linnavalitsuse ametnike poolt ei olnud tõendatud.

3. märtsil 1999 keeldus Riigikohus kaebajale menetlusloa andmisest.

B. Asjakohased siseriiklikud õigusnormid

Omandireformi aluste seadus võeti vastu 13. juunil 1991 ning jõustus 20. juunil 1991.

Selle seaduse § 16 kohaselt võib õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avaldusi esitada kuni 17. jaanuarini 1992. Avaldusele lisavad nad nendel olevad dokumendid vara kuuluvuse, koosseisu ja maksumuse kohta.

Avaldusi vaatavad läbi linna- või maavalitsuste poolt moodustatud linna- või maakonnakomisjonid. Kohalike komisjonide otsuste peale võib esitada kaebuse õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise keskkomisjonile.

Samas on sätestatud, et avalduste esitamise ja läbivaatamise ning tõendite esitamise ja hindamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus.

Eesti valitsus kinnitas "Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise avalduste esitamise ja läbivaatamise ning tõendite esitamise ja hindamise korra" 28. augusti 1991 määrusega.

Selles sätestatakse, et tagastamiseks pädevad ametiasutused selgitavad taotlejale vara tagastamise või kompenseerimise korda ning teevad kindlaks täiendavate tõendite kogumise võimalused. Nad peavad andma taotlejale juriidilist ja muud tema õiguste teostamiseks vajalikku abi (punktid 8 ja 11).

11. juunil 1992 võeti vastu "Seadus avalduste esitamise tähtaegade ennistamise korrast õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel". Seadust muudeti 17. veebruaril 1993.

Selles nähakse ette, et õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise keskkomisjon võib vara tagastamise avalduste esitamise tähtajad ennistada. Selleks tuleb vastav avaldus esitada eelmainitud keskkomisjonile hiljemalt 31. märtsiks 1993. Avalduse rahuldamatajätmise otsuse peale võib esitada kohtule kaebuse (§ 1 lg 1, § 2 lg 3 ja § 5).

KAEBUS

Kaebaja kaebab konventsiooni protokolli nr 1 artikli 1 alusel ametivõimude keeldumise peale tagastada talle natsionaliseeritud vara, mis kuulus varem tema isale.

ÕIGUSKÜSIMUSED

1. Kaebaja kaebab, et tema isale kuulunud vara ei tagastatud. Ta toetub konventsiooni protokolli nr 1 artiklile 1, mis sätestab:

„Igal füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus oma omandit segamatult kasutada. Kellelki ei või võtta tema omandit muidu, kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud tingimustel ning rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid järgides.

Eelnenud sätted ei piira siiski mingil viisil riigi õigust vajadusel kehtestada seadusi vara üldistes huvides kasutamise kontrollimiseks või maksude, maksete või trahvide tasumise tagamiseks.”

Kuna kaebaja kaebus on seotud natsionaliseeritud vara tagastamisega ja mitte konventsiooni artiklis 6 sätestatud tagatistega, meenutab kohus viidatud sätete puhul Eesti reservatsiooni, mis lisati ratifitseerimisdokumendile 16. aprillil 1996. Reservatsioon on sõnastatud järgmiselt:

“Vastavalt konventsiooni artiklile 64 deklareerib Eesti Vabariik, et protokolli nr. 1 artikli 1 sätted ei laiene omandireformi seadustele, mis reguleerivad

Nõukogude Liidu anneksiooni ajal natsionaliseeritud, konfiskeeritud, rekvireeritud, kollektiviseeritud või muul viisil ebaseaduslikult võõrandatud varade tagastamist või kompenseerimist, kollektiivpõllumajanduse ümberkujundamist ja riikliku omandi erastamist. Käesolev reservatsioon hõlmab omandireformi aluste seaduse (RT 1991, 21, 257; RT I 1994, 38, 617; 40, 653; 51, 859; 94, 1609), maareformiseaduse (RT 1991, 34, 426; RT I 1995, 10, 113), põllumajandusreformi seaduse (RT 1992, 10, 143; 36, 474; RT I 1994, 52, 880), erastamise seaduse (RT I 1993, 45, 639; 1994, 50, 846; 79, 1329; 83, 1448; 1995, 22, 327; 54, 881; 57, 979), eluruumide erastamise seaduse (RT I 1993, 23, 411; 1995, 44, 671; 57, 979; 1996, 2, 28), õigusvastaselt võõrandatud vara maksumuse määramise ja kompenseerimise seaduse (RT I 1993, 30, 509; 1994, 8, 106; 51, 859; 54, 905; 1995, 29, 357) ja ühistatud vara maksumuse määramise seaduse (RT I 1993, 7, 104) käesoleva seaduse jõustumise hetkel kehtivat redaktsiooni.”

Kohus peab uurima, kas nimetatud reservatsioon on kooskõlas konventsiooni artikliga 57, mis lubab Kõrgel Lepingualisel teha reservatsiooni „konventsiooni iga mis tahes konkreetse sätte suhtes”.

Reservatsiooni kehtivuseks peab see vastama järgmistele tingimustele: (1) see peab olema tehtud konventsiooni allakirjutamise või ratifitseerimise ajal; (2) see peab puudutama ratifitseerimise ajal kehtivaid konkreetseid seadusi; (3) see ei tohi olla üldist laadi; (4) see peab sisaldama nimetatud seaduse kokkuvõtet.

Esimesele ja teisele tingimusele vastavusega probleeme ei ole. Reservatsioon lisati ratifitseerimisdokumendile ja see on koostatud eesmärgiga jätta protokoll nr 1 artikli 1 kohaldamisalast välja terve seeria sel ajal kehtinud, reservatsiooni tekstis nimetatud omandiõigust puudutavaid seadusi, mis muuhulgas “reguleerivad Nõukogude Liidu anneksiooni ajal natsionaliseeritud, konfiskeeritud, rekvireeritud, kollektiviseeritud või muul viisil ebaseaduslikult võõrandatud varade tagastamist või kompenseerimist, kollektiivpõllumajanduse ümberkujundamist ja riikliku omandi erastamist.” Samuti puudutab reservatsioon nimetatud seaduste puhul vaid „käesoleva seaduse jõustumise hetkel kehtivat redaktsiooni”.

Artiklis 57 nimetatud „üldist laadi reservatsioonide” all mõeldakse reservatsiooni, mis sisaldab mõisteid, mis on liiga ebamääraseid või laiad, et nende tähendust ja ulatust oleks võimalik täpselt määratleda (vaata *Belilos vs Šveits* 29. aprilli 1988 otsus, seeria A nr 132, lk 26, p 55).

Käesolevat reservatsiooni ei iseloomusta sellised omadused, kuna see käsitleb konkreetset õigusvaldkonda ja loetletud akte, millele konventsiooni konkreetne artikkel (protokoll nr 1 artikkel 1) ei ole kohaldatav. Kuigi ei saa välistada, et edaspidi võib tõusta küsimusi selle reservatsiooni täpse ulatuse üle, on see kehtivustingimuse täitmiseks siiski piisavalt täpselt sõnastatud.

Viimaseks tuleb tõdeda, et selle nõude suhtes, et reservatsioon peab sisaldama seaduste lühikokkuvõtteid, eksitud ei ole. Need on lisatud reservatsiooni tekstile.

Seega vastab reservatsioon konventsiooni artiklile 57. See hõlmab ka kaebaja kaebust tema isale kuulunud vara tagastamise kohta, kuna kaebus puudutab otseselt reservatsiooniga hõlmatud õigusakte.

Reservatsioon hõlmab üksnes kõnealusel ajal kehtinud seadusi ning ei laiene hilisematele vara tagastamise seadustes tehtavatele muudatustele, mis võivad seega kuuluda konventsiooni kontrolli alla. Veelgi enam, see puudutab üksnes omandiõiguse materiaalõiguslikke küsimusi, vastandina menetlusõiguslikele, vastavalt kehtestatud tingimustele.

Järelikult on kaebus konventsiooni sätete kohaselt artikli 35 lg 3 tähenduses vastuvõetamatu *ratione materiae* ja see tuleb vastavalt artikli 35 lg 4 jätta läbi vaatamata.

Eeltoodust tulenevalt kohus häälteenamusega:

TUNNISTAB TAOTLUSE VASTUVÕETAMATUKS.

Michael O'Boyle
Sekretär

Elisabeth Palm
Esimees